

บทที่ 6

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยด้วยวิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุที่เป็นกรณีศึกษา สรุปได้ว่าการดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุ อยู่ภายใต้เงื่อนไขและความกดดันต่าง ๆ ตามทฤษฎีสื่อมวลชนซึ่งได้แก่

1. ความกดดันหรือความบีบบังคับจากสาร ผู้ส่งสารย่อมมีพันธะที่จะปรับรูปของสารให้เข้ากับประเภทของเนื้อหาข่าวชิ้นหนึ่งจะพิจารณาได้ด้วยว่าเป็นหน่วยประกอบของสารทั้งหมด ข่าวชิ้นหนึ่งอาจจะต้องจัดโครงสร้างเฉพาะให้เข้ากับรายการทั้งหมด

2. ความกดดันหรือความบีบบังคับจากสื่อ สื่อทุกชนิดย่อมก่อให้เกิดทั้งสภาพความบีบบังคับและทางที่จะเป็นไปได้หลายประการแก่ผู้ส่งสาร นักข่าวหนังสือพิมพ์ และนักข่าววิทยุหรือโทรทัศน์ต้องปฏิบัติตามสภาของเงื่อนไขที่แตกต่างกันในการรายงานเหตุการณ์อันเดียวกัน

3. จินตภาพของผู้ส่งสารเอง ปัจจัยข้อนี้มีได้เพียงแต่ประกอบด้วยวิถีทางที่ผู้ส่งสารมองเห็นบทบาทของตนในฐานะปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงวิถีทางที่เขารับรู้บทบาทของเขาเองในฐานะผู้ส่งสารด้วยไม่ว่าเขาจะมองตัวเองในฐานะผู้ตีความเหตุการณ์ ผู้ผลักดันแนวความคิดแนวใดแนวหนึ่งโดยเฉพาะหรือเป็นแต่เพียงกระจกเงาที่สะท้อนเหตุการณ์ หรือไม่ก็ตาม และทั้งนี้เขาคิดว่าบทบาททางวิชาชีพของเขาจะเปิดโอกาสให้เขาเผยแพร่ค่านิยมของเขาเองหรือไม่

4. โครงสร้างบุคลิกภาพของผู้ส่งสาร

5. นักสื่อสารมวลชนแทบจะพูดได้ว่าไม่ทำงานแต่ลำพังผู้เดียว แต่จะต้องอาศัยผู้ร่วมงานและผู้ชำนาญเฉพาะด้านที่แวดล้อมเขาอยู่ เพราะการที่ต้องทำงานเป็นคณะ เสรีภาพของนักสื่อสารมวลชนจึงถูกจำกัดลงไปชิ้นหนึ่งโดยปทัสสถานและค่านิยมในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานนั่นเอง

6. ผู้ส่งสารในองค์กรของเขา องค์กรสื่อสารมวลชนทั้งหลายแตกต่างกันไปตามขนาด จุดมุ่งหมาย ลักษณะประเภทของการเป็นเจ้าของและนโยบายซึ่งทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยแวดล้อมอันสำคัญสำหรับผู้ส่งสารแต่ละบุคคลในส่วนของนโยบายนั้น

7. ความกดดันและความบีบบังคับอันเนื่องมาจากลักษณะอันเป็นสาธารณะของเนื้อหาสื่อมวลชน ผลผลิตของนักสื่อสารมวลชน ทั้งในด้านจิตวิทยาและในด้านกฎหมาย

8. สิ่งแวดล้อมเชิงสังคมของผู้ส่งสาร วิธีทางของการทำหน้าที่เฝ้าประตูและการจัดรูปเนื้อหาของผู้ส่งสาร จะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมเชิงสังคมของเขาทั้งนี้มิใช่แต่เฉพาะบรรดาผู้ที่ทำงานเป็นทีมและคนอื่นที่ทำงานในองค์กรเท่านั้นเกือบจะเป็นไปในลักษณะเดียวกับที่สภาพแวดล้อมเชิงสังคมของผู้รับสารมีผลกระทบต่อวิธีทางแห่งการเลือกและการได้ประสบการณ์จากเนื้อหาของสื่อ

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พบว่าผู้ดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 9 รายจาก 5 กลุ่ม ทั้งของเอกชนและราชการยอมรับว่าปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการกำหนดลักษณะการดำเนินรายการ คือ

1. ทศนคติส่วนตัว อุดมการณ์ ความเชื่อ และภูมิหลังประสบการณ์ทางวิชาชีพ
2. ระบบอุปถัมภ์และเครือข่ายความสัมพันธ์
3. วัฒนธรรมการดำเนินงานขององค์กรต้นสังกัด
4. กระแสความสนใจของสื่อมวลชนและประชาชนที่มีต่อสถานการณ์ข่าวในแต่ละช่วงเวลา
5. ความสามารถเฉพาะตัวของผู้ดำเนินรายการในการแสดงบทบาทสื่อมวลชนภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดต่างๆ

ปัจจัยต่างๆดังกล่าวมีผลต่อการกำหนดลักษณะการดำเนินรายการ ซึ่งหมายถึงลักษณะวิธีการเล่าข่าว การทำวาทกรรมในข่าว การสร้างสีสันในการสนทนากับบุคคลต่าง ๆ ที่เชิญเข้ามาสัมภาษณ์สดในรายการหรือวิทยากรรับเชิญประจำรายการ ความแม่นยำในการให้ความหมาย การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าหรือผลกระทบของสถานการณ์ต่าง ๆ การเปรียบเทียบเนื้อหา และวิธีการนำเสนอของหนังสือพิมพ์รายวันฉบับต่าง ๆ ความสามารถและวิธีคิดเฉพาะตัวของผู้ดำเนินรายการเป็นปัจจัยกำหนดการดำเนินรายการทั้งในขั้นเตรียมการ การดำเนินรายการ และการประเมินบทบาทและผลกระทบของรายการต่อสังคม

ทั้งนี้ความนิยมในการบริโภคข่าวสารผ่านสื่อวิทยุอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ธุรกิจคลื่นข่าวอยู่รอด อธิบายแนวโน้มของการปรากฏการณ์ที่ว่า การฟังจะกลายเป็นวัฒนธรรมกระแสหลักของการการเรียนรู้และรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนครอบคลุมทั้งในเขตเมืองหลวง (จากปัจจัยเรื่องการจราจร) และจังหวัดต่าง ๆ (จากปัจจัยของเทคนิคการออกอากาศด้วยระบบเน็ตเวิร์ค) อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมการฟังดังกล่าวก็ยังเป็นผลผลิตจากการสังสมวิธีคิดแบบการเป็นเจ้าของข้ามสื่อซึ่งยังไม่มีกฎหมายห้ามในเมืองไทย

ผู้ดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุเป็นผู้เล่าเรื่องและสร้างความเป็นจริงทางสังคมด้วยการแปรรูปตัวอักษรบนหน้าหนังสือพิมพ์ในรูปของพาดหัวข่าว เนื้อหาข่าว บทบรรณาธิการ บทความ การ์ตูนภาพล้อ ซึ่งโดยตัวมันเองถือว่าเป็น "ตัวกลางของความจริง" ให้กลายเป็นเสียงที่มีการขับเน้นด้วยลีลาเฉพาะตัวตามปัจจัยของความสนใจ พื้นฐานความรู้ การเตรียมข้อมูล วัฒนธรรมในการคิดซึ่งอาจเป็นปัจจัยสังสมจากประสบการณ์แต่ละบุคคลหรือจากวัฒนธรรมองค์กรต้นสังกัด รวมทั้งความเป็นอิสระหรือไม่เป็นอิสระจากระบบอุปถัมภ์ และเครือข่ายความสัมพันธ์

การจัดลำดับเหตุผลของปรากฏการณ์ข่าวต่าง ๆ ในเวลาอันจำกัดของสื่อวิทยุอาจขัดแย้ง หรือสนับสนุนวิธีคิดในการนำเสนอข่าวของสื่อสิ่งพิมพ์ ดังนั้น ผู้ดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุจึงเป็นเสมือน "ตัวกลางของตัวกลาง" ในการนำเสนอความจริง หรือปรากฏการณ์ข่าวมาสู่ประชาชน

เนื้อสารของรายการสนทนาข่าวทางวิทยุจึงเป็นผลผลิตของการแปรรูปความจริงหลายต่อหลายชั้น ก่อนที่จะเข้าสู่หูของคนฟัง "จากน้ำหมึกสู่คลื่นเสียง" จึงเป็นคำอธิบายที่มีมากกว่าความแตกต่างของกระบวนการ

การนำเสนอข่าวสารที่แตกต่างกันระหว่างสื่อสิ่งพิมพ์กับสื่อวิทยุแต่ยังอธิบายได้ว่าตัวแปรหรือปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดลักษณะการนำเสนอข่าวในสื่อสิ่งพิมพ์ ได้ข้ามพรมแดนมาเป็นปัจจัยกำหนดลักษณะการดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุ ในบางลักษณะอันเนื่องมาจากการเคลื่อนย้ายบุคลากรของสื่อสิ่งพิมพ์มาทำงานด้านสื่อวิทยุทั้งในรูปของทีมงานเบื้องหลังและในฐานะผู้ดำเนินรายการสนทนาข่าวซึ่งมีข้อได้เปรียบมากกว่าอย่างเห็นได้ชัดในแง่ของการนำเสนอที่แฝงด้วยความคิดเห็นหรือการบรรจ้อัตวิสัยเป็นทิบห่อของแถมนอกจากข่าวสารที่นำเสนอ

สิ่งที่ช่วยย้ำความจริงข้อนี้คือความล้มเหลวของการพยายามตั้งศูนย์ติดตามข่าวสารทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของรัฐบาลพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งมีนโยบายของความพยายามจำกัดอิสรภาพของสื่อในบางระดับ แต่ความฉาบฉวยของสื่อวิทยุซึ่งเป็นสื่อตามเวลาไม่ใช่ตามพื้นที่คือจุดแข็งที่ทำให้ผู้ดำเนินรายการใช้เวทีตรงนี้สื่อสารได้ตามความสะดวกและบางครั้งเป็นไปตามมายาคติที่แฝงอยู่ในสังคมโดยที่อาจรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว แต่ที่แน่นอนคือรัฐบาลในสมัยนั้นไม่อาจตามล้างความคิดเห็นที่ไม่เป็นประโยชน์กับคะแนนเสียงของรัฐบาลที่เพ่นพ่านอยู่ในอากาศได้โดยง่าย ความพยายามพิฆาตสื่อ (ตามความเห็นของสื่อมวลชน) ของรัฐบาลจึงล้มเหลวอย่างมีนัยยะสำคัญ

จากการสัมภาษณ์ผู้ดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุที่เป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับการวางบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบภายใต้สถานการณ์พิเศษอย่างเรื่องการยกร่างรัฐธรรมนูญโดยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในปีพ.ศ. 2540 และวิกฤตการณ์ด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปีเดียวกัน พบว่าผู้ดำเนินรายการวิทยุที่เป็นกรณีศึกษาพยายามสวมบทบาท "ผู้ให้การศึกษา" แก่ประชาชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์พิเศษที่มีผลกระทบในวงกว้าง โดยเฉพาะในประเด็นรัฐธรรมนูญนั้น ถึงกับมีการชี้แนะและให้ความรู้ ความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเห็นพ้องต้องกันว่ารัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 โดยสภาร่างรัฐธรรมนูญนั้นมีความชอบธรรมเพียงพอที่จะได้รับการยอมรับจากรัฐสภา แม้จะไม่สมบูรณ์ที่สุด แต่ด้วยเงื่อนไขที่จำกัดของสภาพสังคมและเศรษฐกิจในช่วงนั้น ประกอบกับวัฒนธรรม "ไปไหนไปกัน" ของสื่อมวลชนโดยภาพรวม ทำให้ผู้ดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุเข้าร่วมขบวนสนับสนุนรัฐธรรมนูญไปด้วยไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เป็นกลางหรือไม่เป็นกลางก็ตาม ส่วนเรื่องวิกฤตเศรษฐกิจ พบว่าผู้ดำเนินรายการสนทนาข่าว ต้องพยายามปรับตัวในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในมิติด้านเศรษฐกิจมากขึ้นเพื่อให้การทบทวนกรรมในเรื่องดังกล่าวมีความแนบเนียนลื่นไหลและไม่ขัดเขิน (ในกรณีที่ผู้ดำเนินรายการถนัดการพูดคุยในสาระทางด้านการเมืองมากกว่า)

ในช่วงดังกล่าวพบว่านักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ตามสำนักต่าง ๆ ได้รับเชิญไปให้สัมภาษณ์ในรายการวิทยุจนเป็นกิจวัตรประจำวัน ที่พบบ่อยที่สุด ได้แก่ อ. สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (รัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์) และ อ. สมภพ มานะรังสรรค์ (เศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสื่อสารมวลชนที่ว่า เมื่อเกิดภาวะวิกฤติ อัตราการไหลของข้อมูลข่าวสารจะแพร่กระจายอย่างรวดเร็วจากจุดวิกฤติ สื่อมวลชนจะมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชน ซึ่งข้อมูลข่าวสารที่น่าเสอนี้ เป็นเสมือนภาพสะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ช่วงเวลานั้น นอกเหนือจากนั้น สื่อมวลชนจะต้องแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องทันต่อเหตุการณ์และอย่างละเอียดละออ รวมทั้งมีปริมาณมากพอ มิฉะนั้นแล้วจะเกิดข่าวลือติดตามมาได้ ข่าวลือนั้นจะแพร่กระจายได้รวดเร็วมาก ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดสภาพการณ์ที่แวดล้อมด้วยความตื่นตระหนกวิตกกังวลขึ้นกับประชาชนทั่วไป

วิเคราะห์อีกแง่หนึ่งในเงื่อนไขพิเศษของสังคมไทย สื่อมวลชนสามารถครอบครองเนื้อหาของจิตสำนึกสาธารณะได้เป็นอย่างดี อากาศที่สื่อระดับแห่งอิทธิพลดังกล่าวก็คือในเวลา นี้การดำเนินกิจการทางสังคมที่ค่อนข้างสำคัญใด ๆ หากไม่ได้รับความร่วมมือจากสื่อมวลชนเสียแล้ว กิจกรรมนั้น ๆ ก็แทบจะไม่มีอนาคต ในทางกลับกันหากสื่อต้องการจะให้อะไรเป็นอย่างไรแล้วอะไรที่ว่าเป็นไปอย่างนั้นอย่างน้อย ๆ ความปั่นป่วนในบางระดับก็จะมีติดตามมาให้เห็นกันไม่ช้าก็เร็ว

จากการวิเคราะห์เบื้องต้นนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า ผู้ดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุที่เป็นกรณีศึกษายอมรับว่ารายการวิทยุยังมีศักยภาพในการควบคุมทางสังคม โดยการสร้างบรรยากาศของความเห็นพ้องต้องกัน และการมีผลประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่ายในสังคม สร้างมายาคติ เพื่ออธิบายหรือกลบเกลื่อนความขัดแย้งพื้นฐานในสังคม เสนอคำอธิบายและข้อแตกต่างของความเหลื่อมล้ำ หรือเบี่ยงเบนความสนใจไปจากปัญหาพื้นฐานของโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมนั้น ๆ

จากผลการศึกษาปัจจัยกำหนดลักษณะการดำเนินรายการสนทนาข่าวทางวิทยุ ผู้วิจัยพบว่าผู้ดำเนินรายการสนทนาข่าวที่เป็นกรณีศึกษา มีวัฒนธรรมแบบปัจเจกชนนิยม เนื่องจากเกือบทั้งหมด คือชนชั้นกลาง ซึ่งในที่นี้หมายถึงบุคคลที่มีการศึกษาสูง มีคุณวุฒิและวัยวุฒิในระดับที่ได้รับการยอมรับนับถือจากสังคม (พัสนัย นุตาลัย, 2540) ผู้เติบโตบนเส้นทางวิชาชีพสื่อมวลชนด้วยการเป็นนักหนังสือพิมพ์ ในช่วงก่อนปี 2535 จนกระทั่งหลังปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา เมื่อธุรกิจสื่อมวลชนขยายตัวอย่างสุดขีดและมีการขยายธุรกิจข้ามสื่อ รายการสนทนาข่าวทางวิทยุของกลุ่มสื่อสิ่งพิมพ์จึงเป็นปรากฏการณ์ที่ช่วย

กระตุน "ราคา" ของนิตยสารพิมพ์และนิตยสารที่สามารถขายเสียงได้ โดยอาศัยฐานข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ ฐานความเป็นนิตยสาร หรือสำนักข่าววิทยุที่มีอยู่ในมือเป็นฐานที่สำคัญ ความพยายามในการโยกย้ายจากเวทีสิ่งพิมพ์และรักษาเวทีการแสดงผลออกในสื่อวิทยุของผู้ดำเนินรายการสนทนาชาวทางวิทยุที่เป็นกรณีศึกษา จึงสามารถอธิบายได้ว่า ความชำนาญเฉพาะด้าน (การดำเนินรายการสนทนาชาว) สอดคล้องกับระบบธุรกิจและระบบการผลิตเชิงอุตสาหกรรมของรายการสนทนาชาวทางวิทยุที่ผุดขึ้นเพื่อรองรับตลาดชนชั้นกลางนั่นเอง

ภูฏาน บุนปาน บรรณาธิการนิตยสารพิมพ์ข่าวสด กล่าวในการให้สัมภาษณ์กับ พัสนีย์ นุตาลัย ผู้วิจัยเรื่อง "การสื่อสารทางการเมืองของชนชั้นกลาง" ว่า

"นิตยสารพิมพ์คือผลผลิตของชนชั้นกลาง ทั้งทัศนคติ วิสัยทัศน์ มักถูกหล่อหลอมโดยความเป็นชนชั้นกลาง เพราะฉะนั้นแนวโน้มและท่าที ฐานความคิดมันจะเอียงไปทางชนชั้นกลาง นิตยสารพิมพ์ต้องทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย โดยมีความเข้าใจพื้นฐาน เข้าใจกลไก เข้าใจโครงสร้าง เข้าใจระบบ เข้าใจความซับซ้อนและความสำคัญ แล้วนำมาอธิบายให้คนอื่นเข้าใจ"

อย่างไรก็ตาม นำสังเกตว่าพรชัย วีระณรงค์ ผู้ดำเนินรายการสนทนาชาวทางวิทยุที่เป็นหนึ่งในกรณีศึกษา เคยเขียนบทความลงในนิตยสารอาทิตย์รายสัปดาห์ (24-30 ตุลาคม 2540) อันเป็นการบ่งบุนวิพากษ์ชนชั้นกลางที่เป็นตลาดผู้ฟังวิทยุของเขาโดยตรงไปตรงมาว่า

"ในฐานะคนที่มีหน้าที่อ่านข่าวหนังสือพิมพ์ให้คนอื่น ๆ ฟังทางวิทยุตั้งแต่เช้ามีด จนแทบจะเรียกได้ว่าเป็นคนแรก ๆ ของประเทศนี้ที่จะได้เห็นการสะท้อนภาพข่าวสารความเป็นไปต่าง ๆ ในบ้านเมือง รวมไปถึงได้สัมผัสสื่อบริการ ความหนักเบา อ่อนโยน หรือว่ารุนแรง ดุดัน ของการพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ก่อนใคร ๆ บอกตรง ๆ ว่าบางทีผมมีความรู้สึกเหมือนกับว่าประเทศไทยถูกคุมทั้ง จิกต้อย่างทารุณ โดยไม่รู้ว่าจะหันไปโทษใครดี หรือจะโทษนักธุรกิจ อย่างที่นักการเมืองเขาปรามาสเอาไว้จริง ๆ กล่าวคือรู้จักแต่จะหาประโยชน์ ไม่ว่าจะ เป็นเศรษฐิกิจขาขึ้นหรือว่าชาลง พี่แกไม่อยากจะขาดทุนกำไรกับใครทั้งนั้น ร้องแวกแหกกระเชอเสียจนเคย และมาถึงตอนนี้ ก็พร้อมที่จะจ่ายเงินให้ใครก็ตามที่สามารถตั้งเวทีเอาไว้ไปเล่นการเมืองพวกที่ตนไม่ชอบได้ บางคนคิดได้แม้กระทั่งอยากจะลงขันติดสินบนคนมีสี ให้ยึดอำนาจ จุดรั้งประเทศนี้กลับไปสู่วังวนวงจรอุบาทว์แบบเก่าอีก"

อย่างไรก็ตามปรากฏการณ์ที่ผู้ผลิตรายการสนทนาชาวทางวิทยุพยายามขยายตลาดสู่ผู้บริโภคสามารถอธิบายได้ว่า เป็นการปูพื้นฐานให้แก่การเติบโตของคนชั้นกลางในสังคมที่คนชั้นกลางยังไม่เติบโตมากนัก เพื่อสร้างตลาดให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เหมาะแก่การผลิตสินค้าและบริการที่มีลักษณะเป็นการผลิตเชิงมวลชน เป็นการสร้างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจให้แก่การดำรงอยู่และเติบโตของคนชั้นกลาง ซึ่งเป็นตลาดที่สำคัญของรายการสนทนาชาว

เมื่อพิจารณาในแง่การสื่อสารทางการเมืองและ "ความเป็นกลาง" ของรายการสนทนาชาวทางวิทยุพบว่า ผู้ดำเนินรายการสนทนาชาวที่เป็นกรณีศึกษามีปัจจัยทางด้านความเป็นอิสระที่จะกำหนดมาตรฐานของความเป็นกลางด้วยวัฒนธรรมทางความคิดแบบปัจเจก ประกอบกับ "ภาพลักษณ์ของรายการ" และจินตภาพเกี่ยวกับฐานมวลชนผู้เป็นลูกค้า เป็นเครื่องนำทางหรือแก้ต่างสำหรับความไม่เป็นกลางในบางโอกาส แต่อย่างน้อยในบทบาทที่แสดงออก ย่อมต้องเปิดโอกาสให้แหล่งข่าวสารได้มีโอกาสชี้แจงอย่างหลากหลาย

หากพิจารณาข้อมูลจากการสำรวจ โดยวรพล พรหมกบุตรในหนังสือทฤษฎีความเป็นกลางของสื่อมวลชน ข้อเสนอความคิดเชิงสังคมวิทยา พบว่า สาธารณชนไทยส่วนใหญ่ มีพัฒนาการทางความคิดสอดคล้องต้องกันกับ "กรอบบรรทัดฐานสื่อสารมวลชน" ในสังคมสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีวิทยาศาสตร์วัตถุ คัดค้านการผูกขาดสื่อสารมวลชนโดยรัฐ และส่งเสริมสิทธิแห่งความหลากหลายของข้อมูลข่าวสาร พัฒนาการดังกล่าว มิได้เกิดอย่างรวมศูนย์เฉพาะในกรุงเทพมหานคร แต่ปรากฏในทุกภูมิภาคอย่างน้อยในเขตเมือง อย่างมีเอกภาพสอดคล้องกัน สาธารณชนไทยวันนี้ มีระดับพัฒนาการด้านความคิดไปไกลกว่าที่จะยอมรับเพียง "ข่าวสารข้อมูลที่จำกัด" ไม่ว่าจะเป็นจำกัดโดยอำนาจรัฐที่คุกคามหรือโดยบทบาทของสื่อมวลชนเอง การ "มี" อยู่ของสื่อมวลชนที่เชี่ยวชาญควบคู่กับสื่อมวลชนที่คัดค้านรัฐบาลนั้นช่วยสะท้อนให้เห็นว่าระบบสื่อมวลชนยังคงอยู่ในสภาวะปกติ ภายในกรอบบรรทัดฐานที่มุ่งเน้นความหลากหลายแห่งข่าวสารข้อมูล

ขณะเดียวกัน ชัชวรินทร์ ไชยวัฒน์ บรรณาธิการอำนวยการนิตยสารวิเคราะห์ข่าวอาทิตย์ รายสัปดาห์ ได้วิเคราะห์ไว้ในบทความ "เบื้องหลัง-สื่อมวลชน ศูนย์พิฆาตรัฐ" ในนิตยสาร "อาทิตย์" (26 ก.ย.- 2 ต.ค. 40) ว่า

“ในบทบาทด้านวิทยุ-โทรทัศน์นั้น อาจจะเรียกได้ว่า ในระยะ 4-5 ปีที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้เพิ่มบทบาทในด้านธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนมากขึ้น วงการวิทยุโทรทัศน์ได้เปลี่ยนจากการหวาดกลัวอำนาจรัฐมาสู่อิสระแบบใหม่ที่อำนาจรัฐนั้นลดบทบาทลงไปยังอย่างชวชยาในการควบคุมสื่อมวลชนเหล่านี้ และแทบจะเรียกได้ว่าเกิด “อำนาจแบบใหม่” ขึ้นมา ในแวดวงสัมปทานวิทยุ โทรทัศน์มากขึ้นเป็นเงาตามตัว ไม่เพียงแต่สื่อสารมวลชนเอกชนที่เป็นอิสระจากอำนาจรัฐ สื่อสารมวลชนที่ยังอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐ มีแนวโน้มไม่เพียงแต่จะดำรงเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐเท่านั้น แต่มีแนวโน้มที่จะใช้บทบาทต่อต้านหรือทำลายอำนาจรัฐได้ไม่น้อย หรือสามารถใช้ตอบสนอง แนวคิด “ใช้สื่อมวลชน” เป็นเครื่องมือ “เปลี่ยนแปลงทางการเมืองแบบใหม่” ตรงตามแนวคิดของ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช ชัดเจนทีเดียว ทิศทางของเสรีภาพสื่อมวลชนในระยะหลัง ๆ ไม่ได้ก้าวไปเพียงแค่ปฏิเสธหรือคัดค้านการทำงานของรัฐบาลเท่านั้นแต่มันยังพยายามก้าวไปสู่การเรียกร้องสนับสนุน “รัฐบาลแบบใหม่” ที่หน้าตาของรัฐบาลเหล่านั้นดูจะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจในบริษัทสื่อสารมวลชนแต่ละบริษัทที่เกาะกลุ่มอยู่ในคนกลุ่มเดียวกันค่อนข้างชัดเจน”

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ยังขาดข้อมูลด้านทะเบียนที่รายการและเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานต่างๆของสถานีซึ่งเป็นเพราะการเก็บข้อมูลของแต่ละรายการยังไม่เป็นระบบด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณหรือในบางกรณีผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลด้านเอกสารได้เพราะเหตุผลในเชิงธุรกิจ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พศ.2540) มาตรา40 ได้กำหนดให้มีการปฏิรูประบบกรรมสิทธิในคลื่นวิทยุ โดยให้มีการจัดสรรอย่างเป็นธรรม และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสาธารณะ โดยมอบอำนาจให้คณะกรรมการซึ่งเป็นองค์การอิสระเป็นผู้จัดสรร กำกับ ดูแลเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมส่งผลต่อโครงสร้างการผลิตรายการด้านสนทนาข่าวทางวิทยุทั้งในแง่ของการมีกรรมสิทธิในคลื่นวิทยุ ข้อห้ามเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของข้ามสื่อรวมทั้งขอบเขตและเป้าหมาย

การนำเสนอเนื้อหาด้านข่าวสาร จึงน่าจะมีการทบทวนเพื่อคัดการณเอนำของโครงสร้างของรายการประเภทข่าวสารหรือความของผู้รับสารด้านวิทยุ โดยเฉพาะรายการสนทนาข่าวเพื่อให้เกิดมุมมองที่ชัดเจน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลยพินิจขององค์การอิสระที่มีอำนาจในการจัดสรรคลื่นวิทยุและโทรทัศน์ ทั้งนี้เพื่อให้เวทีวิทยุเป็นเวทีของสาธารณะและตอบสนองความเป็นสังคมข่าวสารของเมืองไทยอย่างแท้จริง

สถาบันวิทยุบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย